

Ühine seisukoht

Riskirühma kuuluvad üliõpilased: Ukraina tudengite integratsioon

Baltimaade üliõpilasliitude ühendus (edaspidi BOM) on Balti riikide üliõpilasorganisatsioonide koostöövõrgustik: sellesse kuuluvad Eesti Üliõpilaskondade Liit (EÜL), Latvijas Studentu apvienība (LSA) ja Lietuvos studentų sąjunga (LSS). Selle eesmärk on edendada Balti riikide üliõpilasorganisatsioonide omavahelist koostööd nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil, tagades teadmiste vahetuse erinevates küsimustes. 20 aastat pärast BOM-i koostöölepingu allkirjastamist peame meie, üliõpilased, olema eesrinnas emotsionaalsete ja väljakutseid pakkuvate küsimuste lahendamisel. Sel aastal keskendus BOM Ukraina üliõpilaste integreerimise probleemidele Balti kõrgharidussüsteemidesse.

Käesolev dokument on juhend "Riskirühma kuuluvate üliõpilaste" integreerimise mehhanismi rakendamiseks. BOM seisab selle eest, et igal üliõpilasel oleksid olemas toetusvõimalused, mis ei sõltu üliõpilase asukohast ega sellest, millisesse sotsiaalsesse gruppi või kogukonda ta kuulub.

"Riskirühma kuuluvad üliõpilased" on hariduse valdkonnas kasutatav termin, mis viitab tudengitele, kes seisavad silmitsi akadeemiliste, sotsiaalsete või isiklike väljakutsetega, mis takistavad nende haridusteed ja/või õppeedukust. Kuigi konkreetne määratlus võib kontekstist ja uurimistööst olenevalt erineda, on riskirühma kuuluvatel üliõpilastel sageli ühised omadused või asjaolud, mis muudavad nad hariduse omandamise protsessis raskuste suhtes rohkem haavatavaks¹. Oluline on märkida, et terminit "riskitudengid" ei kasutata isikute märgistamiseks ega stigmatiseerimiseks, vaid pigem nende üliõpilaste tuvastamiseks, kes võivad akadeemilise ja isikliku edu saavutamiseks vajada täiendavat tuge ja ressursse.

¹ The Glossary of Education Reform.. 29.08.2013.. "At risk".
<https://www.edglossary.org/at-risk/> [Viimati vaadatud: 10.09.2023.]

Selle aasta peamine aruteluteema oli probleemide tuvastamine ja juurpõhjuse analüüs seoses Ukraina sõjast mõjutatud õpilaste integreerimisega. Pärast sõja eskaleerumist 2022. aastal näeme, et Ukraina kodanike arv on Balti riikides ja üldiselt ka Euroopa Liidus suurenenud. 2023. aasta juuni lõpus oli Baltikumis üle 150 000 Ukraina põgeniku – neist paljud olid õpilased.²

Võttes arvesse geopoliitilist olukorda, pöörab BOM kõrgendatud tähelepanu poliitika mõjule Ukraina üliõpilastele. BOM nõuab suuremat tähelepanu toetusmehhanismidele olukorra parendamiseks.

Füüsiline ja vaimne heaolu on ühed olulisemad tegurid, mis mõjutavad üliõpilaste võimet osaleda kõrghariduse omandamise protsessis. Konfliktitsoonide üliõpilased on rohkem psühholoogilise stressi mõjudele avatud kui keskmine tudeng, mis võib mõjutada nende võimet õppida ja oma igapäevaelu elada. Näiteks ei pruugi õppejõud olla alati paindlikud tundlike olukordade suhtes ning riiklikult rahastatud nõustamine pole üliõpilastele alati kättesaadav nõustajate puuduse tõttu. Seetõttu peaksid kõrgkoolid välja töötama juhised õppejõududele erinevatele olukordadele reageerimiseks ja neile erialast koolitust pakkuma. Riiklikult rahastatud nõustamine peab olema kättesaadav igale riskiolukorras üliõpilasele, et lahendada vaimsed terviseprobleemid enne, kui need muutuvad tõsiseks ja mõjutavad tugevalt õppetööd ja igapäevaelu.

Üliõpilasesindajad peavad olema need, kes hoiavad vaimse tervise teemat aktuaalsena, kogudes teavet riskiolukorras olevatelt õpilastelt nende vajaduste kohta ning vahetades kogemusi erinevate kõrgkoolide ja Balti riikide vahel. Mõeldes füüsilisele ja vaimsele heaolule, peaksid valitsused käsitlema küsimusi tervisekindlustuse kohta riskiolukorras olevatele õpilastele. Tervishoid peaks olema osa üliõpilaste õigustest ja sellele peaks saama juurdepääsu lisatasu maksmata. Ei tohiks tekkida olukord, kus mõnes olukorras on odavam ja lihtsam minna teise riiki vajalike meditsiiniteenuste saamiseks. Kuigi riskirühma kuuluvate üliõpilaste jaoks on juba olemas mõned tugisüsteemid, mis hõlbustavad nende kõrghariduse

² Eurostat., 09.08.2023., "30 June 2023: 4.07 million with temporary protection.," <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230809-1> [Viimati vaadatud: 10.09.2023.]

omandamist, peab olema olema **süsteem, mis on terviklik ja juurdepääsetav**, et mitte ülekoormata üliõpilasi haldusmenetlustega. Praegu peavad ebasoodsa taustaga või konfliktipiirkondadest põgenevad üliõpilased ületama tõkkeid, püüdes lihtsalt riiki sisenedapraegu kehtivate keeruliste rändepoliitikate tõttu. Isaks seisavad nad sihtriigis silmitsi selliste takistustega nagu diskrimineerimine tööturul ning rahalise ja tervishoiutoetuse puudumine. Mõistes Balti riikide erinevat tausta, tuleb eelnimetatud probleemidega tegelemise võimekust toetada rahastusega. BOM kui kollektiiv koos Euroopa Üliõpilasliiduga peaks töötama selle nimel, et programmile "Students at Risk" lähenetakse euroopalikult³. See peaks muu hulgas hõlmama rahaliste vahendite suunamist üliõpilaste finantstoetussüsteemidesse.

BOM rõhutab, et **juurdepääs kõrgharidusele ja tugimehhanismidele** ei tohiks põhineda piiridel ja päritoluriigil, vaid üliõpilasstaatusel endal – koheldakse nii kohalikke kui ka rahvusvahelisi üliõpilasi samal viisil, ilma, et tekiks diskrimineerivaid poliitikaid nagu tööraamistik, näiteks piirangud töötundides ja kohalike keeleõppe võimaluste piiramine.

Lisaks juba olemasolevatele Bologna protsessiga kehtestatud eeskirjadele tuleks **eelneva õppimise tunnustamist** reguleerida lihtsal ja universaalsel viisil, mis oleks läbipaistev kõikidele asjaosalistele. See kõrvaldab ohustatud üliõpilastelt veel ühe stressipõhjuse.

Õpilaste ja arvamuste mitmekesisus on maailmahariduse jaoks hädavajalik. Seetõttu on välistudengite, sealhulgas konfliktipiirkondadest, näiteks Ukrainast pärit, üliõpilaste, integreerimine kõrgkoolide igapäevaelu ülitähtis osa. Konfliktipiirkondadest tulevad õpilased lõigatakse oma perekonnast, kodust ja kultuurist välja, mistõttu vajavad nad lisaabi, et tunda end uues keskkonnas kaasatuna. Seetõttu on teatud riikide õpilasi koondavate üliõpilasühenduste loomine ülioluline ja seda tuleb julgustada. Nende seltside kaudu saame tegutseda selle nimel, et välistudengeid siduda ka kohalike üliõpilastega, et olla rohkem kaasatud

³ Frederikke Veirum Hogsgaard, Hector Ulloa and Matteo Vespa., 10.12.2021., "Why Europe and the world need a 'student at risk' support scheme.," <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=2021121013142255>.
[Viimati vaadatud: 10.09.2023.]

ühiskonda ja kõrgkooli üliõpilaskogukonda. Peame tagama välisüliõpilastele võimaluse olla kuulatud ja kõrgkoolides esindatud.

Kuna õpilased on pärit täiesti teisest riigist, kus on erinevad keeled, peame tunnustama, et keelebarjäär on olemas. Seetõttu on ülioluline tagada tasuta erinevad võimalused kohaliku ja inglise keele oskuse täiendamiseks. Õppejõud peavad olema piisavalt paindlikud, et suhelda nende üliõpilastega kõigile mugavas keeles. Lisaks on oluline olla täpne ja ülevaatlik suhtluses, mida kasutatakse ohustatud üliõpilastega suhtlemiseks ja nende teavitamiseks, sest elame teabe ülekülluses.

Riskiüliõpilaste integratsiooni üheks osaks on nende lõimimine kõrghariduskogukonda ja ka ühiskonda laiemalt. Selle edukaks tegemiseks peame olema teadlikud kohalike elanike seas valitsevatest stigmadest ja stereotüüpidest. Põhjuseid, miks need eksisteerivad, on palju, sealhulgas propaganda, teabeväsimus ja ajalooline taust. Kriitilise mõtlemise soodustamiseks on ülioluline viia haridusprogrammidesse sisse kohustuslikud meediapädevuse kursused, mis on ka avalikkusele kättesaadavad. Üliõpilasesindus peaks koostöös kõrgkoolidega soodustama üliõpilaste kultuuride mitmekesisust erinevates vormides, et vähendada teadmatuse taset ja võidelda stereotüüpidega.

Pärast ülalmainitud eelduste loomist, edendades kõrghariduse süsteemi, kus üliõpilasi peetakse võrdseteks partneriteks ja kus Balti riikide kõrgharidusmaastikul edeneb kaasav koostöö, on kõrgeimaks eesmärgiks hariduse kaasatuse suurendamine ja selle edendamine. Oluline on meeles pidada, et BOM toetab ülalmainitud tugimehhanismi kättesaadavust iga õpilase jaoks, hoolimata õpilase uuest asu- ja elukohast ning kuuluvusest sotsiaalsesse gruppi

Kõigi riskirühma kuuluvate üliõpilaste tugisüsteemide täiustamisel on tudengiesindajate kohustus olla üliõpilastega pidevas suhtluses, et mõista nende vajadusi ja vastavalt tegutseda. Balti riigid peaksid panema rõhku omavahelisele koostööle olemasolevate heade praktikate kogemuste jagamisel ja juba olemasolevate süsteemide täiustamisel.